

Document Two

A mene tu?

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Et summatim quidem haec erant de corpore animoque dicenda, quibus quasi informatum est quid hominis natura postulet. Dolere malum est: in crucem qui agitur, beatus esse non potest. Nummus in Croesi divitiis obscuratur, pars est tamen divitiarum. Duo Reges: constructio interrete. *Inde igitur, inquit, ordiendum est.* Quod cum ille dixisset et satis disputatum videretur, in oppidum ad Pomponium perreximus omnes.

Universa enim illorum ratione cum tota vestra configendum puto.

Quae similitudo in genere etiam humano apparet. Epicurus autem cum in prima commendatione voluptatem dixisset, si eam, quam Aristippus, idem tenere debuit ultimum bonorum, quod ille; Ita multo sanguine profuso in laetitia et in victoria est mortuus. Tenesne igitur, inquam, Hieronymus Rhodius quid dicat esse summum bonum, quo putet omnia referri oportere? Idque testamento cavebit is, qui nobis quasi oraculum ediderit nihil post mortem ad nos pertinere? Mihi enim satis est, ipsis non satis.

Estne, quaeso, inquam, sitiendi in bibendo voluptas?

Quorum sine causa fieri nihil putandum est. Plane idem, inquit, et maxima quidem, qua fieri nulla maior potest. Summus dolor plures dies manere non potest? Maximeque eos videre possumus res gestas audire et legere velle, qui a spe gerendi absunt confecti senectute. Vitiosum est enim in dividendo partem in genere numerare. Levatio igitur vitiorum magna fit in iis, qui habent ad virtutem progressionis aliquantum.

First Name: _____

Last Name: _____

Address: _____

City: _____

Zip: _____

Organization: _____

Is ita vivebat, ut nulla tam exquisita posset inveniri voluptas, qua non abundaret. Qui non moveatur et offensione turpitudinis et comprobatione honestatis? Res enim se praeclare habebat, et quidem in utraque parte. Quasi ego id curem, quid ille aiat aut neget. Neque enim civitas in seditione beata esse potest nec in discordia dominorum domus; **Nunc omni virtuti vitium contrario nomine opponitur.** Hic quoque suus est de summoque bono dissentiens dici vere Peripateticus non potest. Sed ego in hoc resisto; Egone quaeris, inquit, quid sentiam? Dicam, inquam, et quidem discendi causa magis, quam quo te aut Epicurum reprehensum velim. Aliis esse maiora, illud dubium, ad id, quod summum bonum dicitis, ecquaenam possit fieri accessio. Negabat igitur ullam esse artem, quae ipsa a se proficisceretur; Solum praeterea formosum, solum liberum, solum civem, stultost; Item de contrariis, a quibus ad genera formasque generum venerunt.

Aliena dixit in physicis nec ea ipsa, quae tibi probarentur;

Ita multo sanguine profuso in laetitia et in victoria est mortuus. Nec mihi illud dixeris: Haec enim ipsa mihi sunt voluptati, et erant illa Torquatis. De hominibus dici non necesse est. Potius ergo illa dicantur: turpe esse, viri non esse debilitari dolore, frangi, succumbere. Te ipsum, dignissimum maioribus tuis, voluptasne induxit, ut adolescentulus eriperes P. Quarum cum una sit, qua mores conformari putantur, differo eam partem, quae quasi stirps ets huius quaestionis.

Voluptatem cum summum bonum diceret, primum in eo ipso parum vidit, deinde hoc quoque alienum; Et saepe officium est sapientis desciscere a vita, cum sit beatissimus, si id oportune facere possit, quod est convenienter naturae.

Quod, inquit, quamquam voluptatibus quibusdam est saepe iucundius, tamen expetitur propter voluptatem. Sed mehercule pergrata mihi oratio tua. *Frater et T.* Ea possunt paria non esse. Utilitatis causa amicitia est quaesita. Hanc ergo intuens debet institutum illud quasi signum absolvere. Et quidem iure fortasse, sed tamen non gravissimum est testimonium multitudinis. At enim, qua in vita est aliquid mali, ea beata esse non potest. *Tum mihi Piso: Quid ergo? Ratio enim nostra consentit, pugnat oratio.* Nam, ut saepe iam dixi, in infirma aetate inbecillaque mente vis naturae quasi per caliginem cernitur; Quis, quaeso, inquit, est, qui quid sit voluptas nesciat, aut qui, quo magis id intellegat, definitionem aliquam desideret?

Vides igitur te aut ea sumere, quae non concedantur, aut ea, quae etiam concessa te nihil iuvent. Sin dicit obscurari quaedam nec apparere, quia valde parva sint, nos quoque concedimus; Quid, cum volumus nomina eorum, qui quid gesserint, nota nobis esse, parentes, patriam, multa praeterea minime necessaria? Non autem hoc: igitur ne illud quidem. Huic mori optimum esse propter desperationem sapientiae, illi propter spem vivere. Cui vero in voluptate summum bonum est, huic omnia sensu, non ratione

sunt iudicanda, eaque dicenda optima, quae sint suavissima. Tecum optime, deinde etiam cum mediocri amico. Longum est enim ad omnia respondere, quae a te dicta sunt. Vide, ne etiam menses! nisi forte eum dicis, qui, simul atque arripuit, interficit. Et nunc quidem quod eam tuetur, ut de vite potissimum loquar, est id extrinsecus; Vitiosum est enim in dividendo partem in genere numerare.

Si enim ad populum me vocas, eum.

Tertium autem omnibus aut maximis rebus iis, quae secundum naturam sint, fruentem vivere. Fortitudinis quaedam praecepta sunt ac paene leges, quae effeminari virum vetant in dolore. De ingenio eius in his disputationibus, non de moribus quaeritur. Duae sunt enim res quoque, ne tu verba solum putes. Ab hoc autem quaedam non melius quam veteres, quaedam omnino relictas. *Qui est in parvis malis.* Quis enim potest ea, quae probabilia videantur ei, non probare? Atqui perspicuum est hominem e corpore animoque constare, cum primae sint animi partes, secundae corporis. Ne in odium veniam, si amicum destitero tueri. Stoici restant, ei quidem non unam aliquam aut alteram rem a nobis, sed totam ad se nostram philosophiam transtulerunt; Quae diligentissime contra Aristonem dicuntur a Chryippo. *Ratio quidem vestra sic cogit.*

Quia nec honesto quicquam honestius nec turpi turpius. Diodorus, eius auditor, adiungit ad honestatem vacuitatem doloris. Et hercule-fatendum est enim, quod sentio -mirabilis est apud illos contextus rerum. Nam si quae sunt aliae, falsum est omnis animi voluptates esse e corporis societate. Ergo in eadem voluptate eum, qui alteri misceat mulsum ipse non sitiens, et eum, qui illud sitiens bibat? *Poterat autem inpune;* Neque enim civitas in seditione beata esse potest nec in discordia dominorum domus; Confecta res esset. Tanta vis admonitionis inest in locis; Quare attendo te studiose et, quaecumque rebus iis, de quibus hic sermo est, nomina inponis, memoriae mando; Facit igitur Lucius noster prudenter, qui audire de summo bono potissimum velit;

Simus igitur contenti his. Fortitudinis quaedam praecepta sunt ac paene leges, quae effeminari virum vetant in dolore. Nec vero alia sunt quaerenda contra Carneadeam illam sententiam. Paulum, cum regem Persem captum adduceret, eodem flumine invectio? *Sed plane dicit quod intellegit. Tamen a proposito, inquam, aberramus.* Sin eam, quam Hieronymus, ne fecisset idem, ut voluptatem illam Aristippi in prima commendatione poneret. Quod vestri quidem vel optime disputant, nihil opus esse eum, qui philosophus futurus sit, scire litteras. Sed memento te, quae nos sentiamus, omnia probare, nisi quod verbis aliter utamur, mihi autem vestrorum nihil probari. Quodsi, ne quo incommodo afficiare, non relinques amicum, tamen, ne sine fructu alligatus sis, ut moriatur optabis. Qui non moveatur et offensione turpitudinis et comprobatione honestatis? Quia voluptatem hanc esse sentiunt omnes, quam sensus accipiens movetur et iucunditate quadam perfunditur.

Sed erat aequius Triarium aliquid de dissensione nostra iudicare. Nam Metrodorum non puto ipsum professum, sed, cum appellaretur ab Epicuro, repudiare tantum beneficium noluisse; Ne discipulum abducam, times. Claudii libidini, qui tum erat summo ne imperio, dederetur. Quis enim est, qui non videat haec esse in natura rerum tria? Quid loquor de nobis, qui ad laudem et ad decus nati, suscepti, instituti sumus? Aliter enim nosmet ipsos nosse non possumus.

Quamquam te quidem video minime esse deterritum.

Cuius etiam illi hortuli propinqui non memoriam solum mihi afferunt, sed ipsum videntur in conspectu meo ponere. Re mihi non aequae satisfacit, et quidem locis pluribus. Negabat igitur ullam esse artem, quae ipsa a se proficisceretur; Negat enim summo bono afferre incrementum diem. *Ut id aliis narrare gestiant?* Quamquam ex omnibus philosophis Stoici plurima novaverunt, Zenoque, eorum princeps, non tam rerum inventor fuit quam verborum novorum. Haec igitur Epicuri non probo, inquam. *Hic ambiguo ludimur.* Etiam beatissimum? Quae contraria sunt his, malane?

Aequae enim contingit omnibus fidibus, ut incontentae sint.

Illud dico, ea, quae dicat, praeclare inter se cohaerere. *Is es profecto tu.* Vide, quaeso, rectumne sit. Illud mihi a te nimium festinanter dictum videtur, sapientis omnis esse semper beatos; **Recte, inquit, intellegis.** Ut scias me intellegere, primum idem esse dico voluptatem, quod ille don.

Videamus igitur sententias eorum, tum ad verba redeamus.

Quid sequatur, quid repugnet, vident. Sic enim maiores nostri labores non fugiendos tristissimo tamen verbo aerumnas etiam in deo nominaverunt. Sed est forma eius disciplinae, sicut fere ceterarum, triplex: una pars est naturae, disserendi altera, vivendi tertia. Itaque earum rerum hic tenetur a sapiente delectus, ut aut reiciendis voluptatibus maiores alias consequatur aut perferendis doloribus asperiores repellat. Quis autem honesta in familia institutus et educatus ingenue non ipsa turpitudine, etiamsi eum laesura non sit, offenditur? Is ita vivebat, ut nulla tam exquisita posset inveniri voluptas, qua non abundaret. Tu quidem reddes; *Paria sunt igitur.* Pisone in eo gymnasio, quod Ptolomaeum vocatur, unaque nobiscum Q. *Prioris generis est docilitas, memoria;* Est igitur officium eius generis, quod nec in bonis ponatur nec in contrariis. **Bonum incolumis acies: misera caecitas.** Quis non odit sordidos, vanos, leves, futtiles?

Egone non intellego, quid sit don Graece, Latine voluptas? Ad corpus diceres pertinere, sed ea, quae dixi, ad corpusne refert? Effluit igitur voluptas corporis et prima quaeque avolat saepiusque relinquit causam paenitendi quam recordandi. Quod cum ille dixisset et satis disputatum videretur, in oppidum ad Pomponium perreximus omnes.

Audi, ne longe abeam, moriens quid dicat Epicurus, ut intellegas facta eius cum dictis discrepare: Epicurus Hermarcho salutem. Utrum igitur tibi litteram videor an totas paginas commovere? Nullis enim partitionibus, nullis definitionibus utuntur ipsique dicunt ea se modo probare, quibus natura tacita adsentiatur. Quasi vero, inquit, perpetua oratio rhetorum solum, non etiam philosophorum sit. Nam his libris eum malo quam reliquo ornatu villae delectari.

Vitae autem degendae ratio maxime quidem illis placuit quieta.

Duo enim genera quae erant, fecit tria. Dicit pro me ipsa virtus nec dubitabit isti vestro beato M. Deque his rebus satis multa in nostris de re publica libris sunt dicta a Laelio. Experiamur igitur, inquit, etsi habet haec Stoicorum ratio difficilior quiddam et obscurius. Magni enim aestimabat pecuniam non modo non contra leges, sed etiam legibus partam. Bonum appello quicquid secundum naturam est, quod contra malum, nec ego solus, sed tu etiam, Chrysippe, in foro, domi; Sunt autem, qui dicant foedus esse quoddam sapientium, ut ne minus amicos quam se ipsos diligant. Facile pateremur, qui etiam nunc agendi aliquid discendique causa prope contra naturam vigilas suscipere soleamus. Quid loquor de nobis, qui ad laudem et ad decus nati, suscepti, instituti sumus? Sed quid minus probandum quam esse aliquem beatum nec satis beatum?

Consequentia exquirere, quoad sit id, quod volumus, effectum. Item de contrariis, a quibus ad genera formasque generum venerunt. An obliviscimur, quantopere in audiendo in legendoque moveamur, cum pie, cum amice, cum magno animo aliquid factum cognoscimus? Quis Pullum Numitorium Fregellanum, proditorem, quamquam rei publicae nostrae profuit, non odit? *Itaque hic ipse iam pridem est reiectus*; At vero illa, quae Peripatetici, quae Stoici dicunt, semper tibi in ore sunt in iudiciis, in senatu. *Urgent tamen et nihil remittunt*. Quod autem meum munus dicis non equidem recuso, sed te adiungo socium.

Quae cum ita sint, effectum est nihil esse malum, quod turpe non sit. Praeclare enim Plato: Beatum, cui etiam in senectute contigerit, ut sapientiam verasque opiniones assequi possit. **Quorum altera prosunt, nocent altera.** Tu enim ista lenius, hic Stoicorum more nos vexat. Commentarios quosdam, inquam, Aristotelios, quos hic sciebam esse, veni ut auferrem, quos legerem, dum essem otiosus; *Tum Torquatus: Prorsus, inquit, assentior*; Quid, cum fictas fabulas, e quibus utilitas nulla elici potest, cum voluptate legimus? Nunc omni virtuti vitium contrario nomine opponitur. Istic sum, inquit. Igitur ne dolorem quidem. Qua exposita scire cupio quae causa sit, cur Zeno ab hac antiqua constitutione desciverit, quidnam horum ab eo non sit probatum; Nam, ut paulo ante docui, augendae voluptatis finis est doloris omnis amotio. Negare non possum.

Deinde dolorem quem maximum? Hic Speusippus, hic Xenocrates, hic eius auditor Polemo, cuius illa ipsa sessio fuit, quam videmus. Nam bonum ex quo appellatum sit,

nescio, praepositum ex eo credo, quod praeponatur aliis. Cui Tubuli nomen odio non est? Itaque nostrum est-quod nostrum dico, artis est-ad ea principia, quae accepimus. Tu autem inter haec tantam multitudinem hominum interiectam non vides nec laetantium nec dolentium? Ista ipsa, quae tu breviter: regem, dictatorem, divitem solum esse sapientem, a te quidem apte ac rotunde; Laelius clamores sofōw ille so lebat Edere compellans gumias ex ordine nostros.

Quid autem habent admirationis, cum prope accesseris?

Quid, de quo nulla dissensio est? **Tu quidem reddes**; Ita fit cum gravior, tum etiam splendidior oratio. Se omnia, quae secundum naturam sint, b o n a appellare, quae autem contra, m a l a. Atqui haec patefactio quasi rerum opertarum, cum quid quidque sit aperitur, definitio est. Octavio fuit, cum illam severitatem in eo filio adhibuit, quem in adoptionem D. Illa argumenta propria videamus, cur omnia sint paria peccata. Amicitiae vero locus ubi esse potest aut quis amicus esse cuiquam, quem non ipsum amet propter ipsum? Quaeque de virtutibus dicta sunt, quem ad modum eae semper voluptatibus inhaerent, eadem de amicitia dicenda sunt. Quippe, inquieta cum tam docuerim gradus istam rem non habere quam virtutem, in qua sit ipsum etiam beatum. Vulgo enim dicitur: lucundi acti labores, nec male Euripidesconcludam, si potero, Latine; Nam aliquando posse recte fieri dicunt nulla expectata nec quaesita voluptate. Laelius clamores sofōw ille so lebat Edere compellans gumias ex ordine nostros. Itaque *[redacted]* in primis ingenuus et gravis, dignus illa familiaritate Scipionis et Laelii, Panaetius, cum ad Q.

Negat esse eam, inquit, propter se expetendam. Illa enim, quae prosunt aut quae nocent, aut bona sunt aut mala, quae sint paria necesse est. Mihi, inquam, qui te id ipsum rogavi? Quasi vero, inquit, perpetua oratio rhetorum solum, non etiam philosophorum sit. Sed tamen enitar et, si minus multa mihi occurrent, non fugiam ista popularia. Nunc ita separantur, ut disiuncta sint, quo nihil potest esse perversius. Quae si potest singula consolando levare, universa quo modo sustinebit? Nec Iapathi suavitatem acupenseri Galloni Laelius anteponebat, sed suavitatem ipsam neglegebat; Quarum ambarum rerum cum medicinam pollicetur, luxuriae licentiam pollicetur.

Quid paulo ante, inquit, dixerim nonne meministi, cum omnis dolor detractus esset, variari, non augeri voluptatem? Numquam hoc ita defendit Epicurus neque Metrodorus aut quisquam eorum, qui aut saperet aliquid aut ista didicisset. Quicquid porro animo cernimus, id omne oritur a sensibus; Quam haec sunt contraria! hic si definire, si dividere didicisset, si loquendi vim, si denique consuetudinem verborum teneret, numquam in tantas salebras incidisset. Nos paucis ad haec additis finem faciamus aliquando; Si

longus, levis. Non quam nostram quidem, inquit Pomponius iocans; Nec enim, dum metuit, iustus est, et certe, si metuere destiterit, non erit;

Ergo in eadem voluptate eum, qui alteri misceat mulsum ipse non sitiens, et eum, qui illud sitiens bibat? Quae si potest singula consolando levare, universa quo modo sustinebit? Idem etiam dolorem saepe perpetiuntur, ne, si id non faciant, incidant in maiorem. **Compensabatur, inquit, cum summis doloribus laetitia.** Non enim in selectione virtus ponenda erat, ut id ipsum, quod erat bonorum ultimum, aliud aliquid acquireret. Multoque hoc melius nos veriusque quam Stoici. Quae tamen a te agetur non melior, quam illae sunt, quas interdum optines. **Invidiosum nomen est, infame, suspectum.** Nam cum in Graeco sermone haec ipsa quondam rerum nomina novarum * * non videbantur, quae nunc consuetudo diuturna trivit; Confecta res esset.

Sed quae tandem ista ratio est? Et nunc quidem quod eam tuetur, ut de vite potissimum loquar, est id extrinsecus; Quamquam tu hanc copiosiore etiam soles dicere. Theophrastum tamen adhibeamus ad pleraque, dum modo plus in virtute teneamus, quam ille tenuit, firmitatis et roboris. Nam quid possumus facere melius? Tum Quintus: Est plane, Piso, ut dicis, inquit. **Erat enim res aperta.** Iam id ipsum absurdum, maximum malum neglegi.

Si stante, hoc natura videlicet vult, salvam esse se, quod concedimus; Omnes enim iucundum motum, quo sensus hilaretur. Facit enim ille duo seiuncta ultima bonorum, quae ut essent vera, coniungi debuerunt; Quamvis enim depravatae non sint, pravae tamen esse possunt. Nos quidem Virtutes sic natae sumus, ut tibi serviremus, aliud negotii nihil habemus. Erillus autem ad scientiam omnia revocans unum quoddam bonum vidit, sed nec optimum nec quo vita gubernari possit. Animadverti, inquam, te isto modo paulo ante ponere, et scio ab Antiocho nostro dici sic solere;

Quis tibi ergo istud dabit praeter Pyrrhonem, Aristonem eorumve similes, quos tu non probas? Huc et illuc, Torquate, vos versetis licet, nihil in hac praeclara epistula scriptum ab Epicuro congruens et conveniens decretis eius reperietis. Sed emolumenta communia esse dicuntur, recte autem facta et peccata non habentur communia. Num igitur utiliore tibi hunc Triarium putas esse posse, quam si tua sint Puteolis granaria? Quod autem satis est, eo quicquid accessit, nimium est; **Ne discipulum abducam, times.** Conclusum est enim contra Cyrenaicos satis acute, nihil ad Epicurum. Ergo adhuc, quantum equidem intellego, causa non videtur fuisse mutandi nominis. At quicum ioca seria, ut dicitur, quicum arcana, quicum occulta omnia?

Illum mallem levares, quo optimum atque humanissimum virum, Cn.

Si ad corpus pertinentibus, rationes tuas te video compensare cum istis doloribus, non memoriam corpore perceptarum voluptatum; Sed mehercule pergrata mihi oratio tua. Nummus in Croesi divitiis obscuratur, pars est tamen divitiarum. *Equidem e Cn.* Quorum cum una sit, qua mores conformari putantur, differo eam partem, quae quasi stirps est huius quaestionis. Cum enim summum bonum in voluptate ponat, negat infinito tempore aetatis voluptatem fieri maiorem quam finito atque modico. **Si longus, levis;**

An eum discere ea mavis, quae cum plane perdidiceriti nihil sciat? Ergo id est convenienter naturae vivere, a natura discedere. Aliis esse maiora, illud dubium, ad id, quod summum bonum dicitis, ecquaenam possit fieri accessio. An tu me de L. Claudii libidini, qui tum erat summo ne imperio, dederetur. Quamquam haec quidem praeposita recte et reiecta dicere licebit. **An hoc usque quaque, aliter in vita?** Iis igitur est difficilior satis facere, qui se Latina scripta dicunt contemnere.

Quis enim confidit semper sibi illud stabile et firmum permansurum, quod fragile et caducum sit? Murenas te accusante defenderem. **Quare attende, quaeso.** Quos quidem tibi studiose et diligenter tractandos magnopere censeo. Conclusum est enim contra Cyrenaeos satis acute, nihil ad Epicurum. Omnium enim rerum principia parva sunt, sed suis progressionibus usa augentur nec sine causa; At cum tuis cum disseras, multa sunt audienda etiam de obscenis voluptatibus, de quibus ab Epicuro saepissime dicitur. Quoniam, inquit, modo? Respondebo me non quaerere, inquam, hoc tempore quid virtus efficere possit, sed quid constanter dicatur, quid ipsum a se dissentiat. Familiares nostros, credo, Sironem dicis et Philodemum, cum optimos viros, tum homines doctissimos. Ad corpus dices pertinere-, sed ea, quae dixi, ad corpusne refers? **Primum divisit ineleganter;**

Teneo, inquit, finem illi videri nihil dolere.

Epicurus autem cum in prima commendatione voluptatem dixisset, si eam, quam Aristippus, idem tenere debuit ultimum bonorum, quod ille; Quodsi ipsam honestatem undique perfectam atque absolutam. Saepe ab Aristotele, a Theophrasto mirabiliter est laudata per se ipsa rerum scientia; **Sed quid sentiat, non videtis.** Que Manilius, ab iisque M. Aderamus nos quidem adolescentes, sed multi amplissimi viri, quorum nemo censuit plus Fadiae dandum, quam posset ad eam lege Voconia pervenire. *Pauca mutat vel plura sane;* Octavio fuit, cum illam severitatem in eo filio adhibuit, quem in adoptionem D.

Cur ad reliquos Pythagoreos, Echecratem, Timaeum, Arionem, Locros, ut, cum Socratem expressisset, adiungeret Pythagoreorum disciplinam eaque, quae Socrates repudiabat, addisceret? **Ita multa dicunt, quae vix intellegam.** Nihil illinc huc pervenit. In enumerandis autem corporis commodis si quis praetermissam a nobis voluptatem putabit, in aliud tempus ea quaestio differatur. Quia dolori non voluptas contraria est,

sed doloris privatio. Is ita vivebat, ut nulla tam exquisita posset inveniri voluptas, qua non abundaret. Quod et posse fieri intellegimus et saepe etiam videmus, et perspicuum est nihil ad iucunde vivendum reperiri posse, quod coniunctione tali sit aptius. Bonum negas esse divitias, praepositum esse dicis? Nam ante Aristippus, et ille melius. Ergo adhuc, quantum equidem intellego, causa non videtur fuisse mutandi nominis. Tum ille: Finem, inquit, interrogandi, si videtur, quod quidem ego a principio ita me malle dixeram hoc ipsum providens, dialecticas captiones. Nam, ut sint illa vendibilia, haec uberiora certe sunt.

Inde sermone vario [redacted] illa a Dipylo stadia confecimus.

Sed venio ad inconstantiae crimen, ne saepius dicas me aberrare; An dubium est, quin virtus ita maximam partem optineat in rebus humanis, ut reliquas obruat? Cum autem in quo sapienter dicimus, id a primo rectissime dicitur. Ut id aliis narrare gestiant? Hoc ne statuam quidem dicturam pater aiebat, si loqui posset. Hoc est non modo cor non habere, sed ne palatum quidem.

Nunc vero a primo quidem mirabiliter occulta natura est nec perspicui nec cognosci potest. **Quippe: habes enim a rhetoribus;** Si mala non sunt, iacet omnis ratio Peripateticorum. Si enim, ut mihi quidem videtur, non explet bona naturae voluptas, iure praetermissa est; Est igitur officium eius generis, quod nec in bonis ponatur nec in contrariis. Semper enim ita adsumit aliquid, ut ea, quae prima dederit, non deserat. Propter nos enim illam, non propter eam nosmet ipsos diligimus. Ita redarguitur ipse a sese, convincunturque scripta eius probitate ipsius ac moribus. Sic exclusis sententiis reliquorum cum praeterea nulla esse possit, haec antiquorum valeat necesse est. Istius modi autem res dicere ornate velle puerile est, plane autem et perspicue expedire posse docti et intellegentis viri.

Hoc dixerit potius Ennius: Nimium boni est, cui nihil est mali. Animi enim quoque dolores percipiet omnibus partibus maiores quam corporis. Satis est tibi in te, satis in legibus, satis in mediocribus amicitiiis praesidii. Deinceps videndum est, quoniam satis apertum est sibi quemque natura esse carum, quae sit hominis natura. Videmusne ut pueri ne verberibus quidem a contemplandis rebus perquirendisque deterreantur? Nam e quibus locis quasi thesauris argumenta depromerentur, vestri ne suspicati quidem sunt, superiores autem artificio et via tradiderunt. An vero displicuit ea, quae tributa est animi virtutibus tanta praestantia? Sin te auctoritas commovebat, nobisne omnibus et Platoni ipsi nescio quem illum anteponebas? Sed existimo te, sicut nostrum Triarium, minus ab eo delectari, quod ista Platonis, Aristoteli, Theophrasti orationis ornamenta neglexerit. **Gerendus est mos, modo recte sentiat.**

Sint ista Graecorum;

Hic nihil fuit, quod quaereremus. Si enim sapiens aliquis miser esse possit, ne ego istam gloriosam memorabilemque virtutem non magno aestimandam putem. Qui ita affectus, beatum esse numquam probabis; At quicum ioca seria, ut dicitur, quicum arcana, quicum occulta omnia? Quis Aristidem non mortuum diligit? Nam si beatus umquam fuisset, beatam vitam usque ad illum a Cyro exstructum rogam pertulisset. Sed quoniam et advesperascit et mihi ad villam revertendum est, nunc quidem hactenus; Qui si ea, quae dicit, ita sentiret, ut verba significant, quid inter eum et vel Pyrrhonem vel Aristonem interesset? A villa enim, credo, et: Si ibi te esse scissem, ad te ipse venissem. Hoc etsi multimodis reprehendi potest, tamen accipio, quod dant. Illud mihi a te nimium festinanter dictum videtur, sapientis omnis esse semper beatos;

Nam et a te perfici istam disputationem volo, nec tua mihi oratio longa videri potest. Aliud est enim poëtarum more verba fundere, aliud ea, quae dicas, ratione et arte distinguere. Potius inflammat, ut coercendi magis quam dedocendi esse videantur.

Sic consequentibus vestris sublati prima tolluntur. Nemo enim est, qui aliter dixerit quin omnium naturarum simile esset id, ad quod omnia referrentur, quod est ultimum rerum appetendarum. Luxuriam non reprehendit, modo sit vacua infinita cupiditate et timore. Utrum igitur tibi non placet, inquit, virtutisne tantam esse vim, ut ad beate vivendum se ipsa contenta sit? Quis est enim aut quotus quisque, cui, mora cum adpropinquet, non refugiat timido sanguinem atque exalbescat metu? Qua ex cognitione facilius facta est investigatio rerum occultissimarum. Moriatur, inquit. **Videsne, ut haec concinant?** Vide, quantum, inquam, fallare, Torquate. Habes, inquam, Cato, formam eorum, de quibus loquor, philosophorum. Illum mallem levares, quo optimum atque humanissimum virum, Cn. **Tenent mordicus.**

Nihilne est in his rebus, quod dignum libero aut indignum esse ducamus? Crasso, quem semel ait in vita risisse Lucilius, non contigit, ut ea re minus agelastoj ut ait idem, vocaretur. Etenim nec iustitia nec amicitia esse omnino poterunt, nisi ipsae per se expetuntur. Minime id quidem, inquam, alienum, multumque ad ea, quae quaerimus, explicatio tua ista profecerit. Quae quo sunt excelsiores, eo dant clariora indicia naturae. A mene tu? Quod est, ut dixi, habere ea, quae secundum naturam sint, vel omnia vel plurima et maxima. Poterat autem inpune; Hoc loco discipulos quaerere videtur, ut, qui asoti esse velint, philosophi ante fiant. Scaevola tribunus plebis ferret ad plebem vellente de ea re quaeri.

Huius, Lyco, oratione locuples, rebus ipsis ielunior.

Habent enim et bene longam et satis litigiosam disputationem. Inquit, dasne adolescenti veniam? Cum autem negant ea quicquam ad beatam vitam pertinere, rursus naturam relinquunt. Progredientibus autem aetatibus sensim tarde potius quasi nosmet ipsos cognoscimus. Atque hoc dabit, ut opinor, si modo sit aliquid esse

beatum, id oportere totum poni in potestate sapientis. Qua tu etiam imprudens utebare non numquam. Nos commodius agimus. Terram, mihi crede, ea lanx et maria deprimet. Cum autem in quo sapienter dicimus, id a primo rectissime dicitur.

Ita ne hoc quidem modo paria peccata sunt.

Idemque diviserunt naturam hominis in animum et corpus. **Iam enim adesse poterit.** Ut placet, inquit, etsi enim illud erat aptius, aequum cuique concedere. Si ad corpus pertinentibus, rationes tuas te video compensare cum istis doloribus, non memoriam corpore perceptarum voluptatum; Nec vero audiendus Hieronymus, cui summum bonum est idem, quod vos interdum vel potius nimium saepe dicitis, nihil dolere. Negat esse eam, inquit, propter se expetendam. Illa videamus, quae a te de amicitia dicta sunt. *Nihil illinc huc pervenit.* Aufidio, praetorio, erudito homine, oculis capto, saepe audiebam, cum se lucis magis quam utilitatis desiderio moveri diceret. Stoici restant, ei quidem non unam aliquam aut alteram rem a nobis, sed totam ad se nostram philosophiam transtulerunt;

Perturbationes autem nulla naturae vi commoventur, omniaque ea sunt opiniones ac iudicia levitatis. **Nos cum te, M.** Non quam nostram quidem, inquit Pomponius iocans; Sin eam, quam Hieronymus, ne fecisset idem, ut voluptatem illam Aristippi in prima commendatione poneret. Tum ille: Finem, inquit, interrogandi, si videtur, quod quidem ego a principio ita me malle dixeram hoc ipsum providens, dialecticas captiones. *Quis non odit sordidos, vanos, leves, futtiles?* Cum salvum esse flentes sui respondissent, rogavit essentne fusi hostes. *Quis negat?* Nam aliquando posse recte fieri dicunt nulla expectata nec quaesita voluptate. Quid enim tanto opus est instrumento in optimis artibus comparandis? Quamquam ab iis philosophiam et omnes ingenuas disciplinas habemus; Desideraret enim valitudinem, vacuitatem doloris, appeteret etiam conservationem sui earumque rerum custodiam finemque, sibi constitueret secundum naturam vivere. Quae cum essent dicta, finem fecimus et ambulandi et disputandi.

Prodest, inquit, mihi eo esse animo.

Sed quamquam negant nec virtutes nec vitia crescere, tamen utrumque eorum fundi quodam modo et quasi dilatari putant. Inde sermone vario *[redacted]* illa a Dipylo stadia confecimus. Eiuro, inquit adridens, iniquum, hac quidem de re; *Sed ad bona praeterita redeamus.*

Quas enim kakaw Graeci appellant, vitia malo quam malitias nominare.

Recte, inquit, intellegis. Ita, quem ad modum in senatu semper est aliquis, qui interpretem postulet, sic, isti nobis cum interprete audiendi sunt. Iam enim adesse

poterit. At miser, si in flagitiosa et vitiosa vita afflueret voluptatibus. Ita enim vivunt quidam, ut eorum vita refellatur oratio. **Sed quid sentiat, non videtis.** Iam in altera philosophiae parte. Quid enim mihi potest esse optatius quam cum Catone, omnium virtutum auctore, de virtutibus disputare?

Expressa vero in iis aetatibus, quae iam confirmatae sunt. Nunc ita separantur, ut disiuncta sint, quo nihil potest esse perversius. Satis est tibi in te, satis in legibus, satis in mediocribus amicitiiis praesidii. Ergo infelix una molestia, felix rursus, cum is ipse anulus in praecordiis piscis inventus est? *Sed nunc, quod agimus;* In ipsa enim parum magna vis inest, ut quam optime se habere possit, si nulla cultura adhibeatur. *Non igitur bene.* Qui autem diffidet perpetuitati bonorum suorum, timeat necesse est, ne aliquando amissis illis sit miser. Nunc reliqua videamus, nisi aut ad haec, Cato, dicere aliquid vis aut nos iam longiores sumus.

Scrupulum, inquam, abeunti; **ALIO MODO.** Qui si omnes veri erunt, ut Epicuri ratio docet, tum denique poterit aliquid cognosci et percipi. **Cur iustitia laudatur?** Vidit Homerus probari fabulam non posse, si cantiunculis tantus irretitus vir teneretur; De illis, cum volumus. Sed tempus est, si videtur, et recta quidem ad me. *Invidiosum nomen est, infame, suspectum.* Omnia peccata paria dicitis. **Hoc loco tenere se Triarius non potuit.**

Quia nec honesto quicquam honestius nec turpi turpius. Placet igitur tibi, Cato, cum res sumpseris non concessas, ex illis efficere, quod velis? Aberat omnis dolor, qui si adesset, nec molliter ferret et tamen medicis plus quam philosophis uteretur. Ad corpus diceres pertinere-, sed ea, quae dixi, ad corpusne refers? Ne amores quidem sanctos a sapiente alienos esse arbitrantur. Ut id aliis narrare gestiant? Cum ageremus, inquit, vitae beatum et eundem supremum diem, scribebamus haec. Atque ut ceteri dicere existimantur melius quam facere, sic hi mihi videntur facere melius quam dicere. Istic sum, inquit.

Possumusne ergo in vita summum bonum dicere, cum id ne in cena quidem posse videamur? Quid, quod homines infima fortuna, nulla spe rerum gerendarum, opifices denique delectantur historia? Quis enim confidit semper sibi illud stabile et firmum permansurum, quod fragile et caducum sit? **Immo videri fortasse.** Nisi autem rerum natura perspecta erit, nullo modo poterimus sensuum iudicia defendere. Sed non alienum est, quo facilius vis verbi intellegatur, rationem huius verbi faciendi Zenonis exponere. Hinc ceteri particulas arripere conati suam quisque videro voluit afferre sententiam. *Inde igitur, inquit, ordiendum est.* Ex eorum enim scriptis et institutis cum omnis doctrina liberalis, omnis historia. Ut nemo dubitet, eorum omnia officia quo spectare, quid sequi, quid fugere debeant? Quid, cum fictas fabulas, e quibus utilitas nulla elici potest, cum voluptate legimus? **Quod equidem non reprehendo;**

Miserum hominem! Si dolor summum malum est, dici aliter non potest.

Qui cum praetor quaestionem inter sicarios exercuisset, ita aperte cepit pecunias ob rem iudicandam, ut anno proximo P. Voluptatem cum summum bonum diceret, primum in eo ipso parum vidit, deinde hoc quoque alienum; Alterum significari idem, ut si diceretur, officia media omnia aut pleraque servantem vivere. Illa tamen simplicia, vestra versuta. Nec tamen ille erat sapiens quis enim hoc aut quando aut ubi aut unde? Si enim, ut mihi quidem videtur, non explet bona naturae voluptas, iure praetermissa est;

Nam ista vestra: Si gravis, brevis;

Quod cum ita sit, perspicuum est omnis rectas res atque laudabilis eo referri, ut cum voluptate vivatur. Et hunc idem dico, inquieta sed ad virtutes et ad vitia nihil interesse. Nihil acciderat ei, quod nollet, nisi quod anulum, quo delectabatur, in mari abiecerat. Idemne, quod iucunde? Non quaero, quid dicat, sed quid convenienter possit rationi et sententiae suae dicere. Atqui eorum nihil est eius generis, ut sit in fine atque extremo bonorum.